

тел. +7 (84367) 3-02-02 факс: (84367) 3-02-01 E-mail: pitriash@tatar.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

«23» ноябрь, 2023 ел

КАРАР

№ 880

«2024-2026 елларга Питрәч муниципаль районы эйләнә-тирә мохитне саклау» муниципаль программасын раслау турында

Эйләнә-тирә мохитнең сыйфатын яхшырту, экологик иминлекне һәм экологик белем дәрәжәсен арттыру нигезендә Питрәч муниципаль районы халкының уңайлы яшәү шартларын тудыру максатларында Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты карар бирә:

1. «2024-2026 елларга Питрәч муниципаль районы эйләнә-тирә мохитне саклау» муниципаль программасын расларга.
2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматы рәсми порталында (www.pravo.tatarstan.ru) һәм Питрәч муниципаль районы рәсми сайтында (www.pestreci.tatarstan.ru) бастырып чыгарырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты житәкчесе урынбасары Д.Р.Байгильдинга йөкләргә.

Муниципаль район
башкарма комитеты житәкчесе

Д.Р. Байгильдин

В.И. Никитин

Питрәч муниципаль районы Башкарма
комитеты карары белән расланды
«___» ноябрь, 2023 ел № _____

**«2024-2026 елга Питрәч муниципаль районының әйләнә-
тирә мохитне саклау»
муниципаль программасы**

Питрәч ав.

Әлеге «2024-2026 елларга Питрәч муниципаль районының әйләнә-тирә мохитен саклау» муниципаль программасы (алга таба - Программа) «әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законнар нигезендә эшләнгән.

Программа Питрәч муниципаль районында экологик хәлне яхшыртуга юнәлтелгән чараларны үтәүгә бәйле район программаларын эзерләү һәм тормышка ашыру тәҗрибәсен исәпкә алып эшләнгән.

Әлеге Программа Питрәч муниципаль районының төп экологик проблемаларын хәл итүгә ярдәм итү дип танылды.

Программа әйләнә-тирә мохитнең сыйфатын яхшырту нигезендә районда яшәүчеләрнең уңайлы яшәү шартларын булдыруга, муниципаль территория һәм хужалыкның аерым тармаклары белән идарә итү системасын камилләштерүгә, районда хужалык эшчәнлегенң экологик куркынычсызлыгын арттыруга, Питрәч районы халкына экологик белем бирүне арттыруга юнәлдерелгән.

Программаның төп юнәлешләре булып районның су ресурсларын саклау, житештерү һәм куллану калдыкларын божрадан жыюны оештыру, паркларны, скверларны төзекләндерү, биологик төрлелекне саклау һәм экологик белем бирү дәрәжәсен күтәрү, Питрәч муниципаль районы учреждениеләре, оешмалары, халкы арасында агарту чаралары тора.

«2024-2024 елга Питрәч муниципаль районының әйләнә-тирә мохитне саклау» муниципаль программасы паспорты

1	Программа эзерләү өчен нигез	"Әйләнә-тирә мохитне саклау турында" 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон.
2	Программаны эшләүче	Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты
3	Программаның жаваплы башкаручы	Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты
4	Программаны үтәүчеләр	Питрәч муниципаль районы авыл жирлекләренең жирле үзидарә органнары Татарстан Республикасы Питрәч муниципаль районының «Мәгариф бүлеге» МБУ «Питрәч коммуналь челтәрләре» муниципаль унитар предприятиесе «Татарстан Республикасы Питрәч районы капитал төзелеш үзәге» муниципаль унитар предприятиесе «ПЖКХ» ИК ЖЧЖ “Лаеш урманчылыгы” ДКУ Татарстан Республикасы Экология һәм табигать ресурслары министрлыгының Үзәк территориаль идарәсе Питрәч муниципаль районының аучылар һәм балыкчылар жәмгыяте "Татмедиа" акционерлык жәмгыяте филиалы - "Питрәч-информ"
5	Программаның максатлары	Питрәч муниципаль районы территориясендә экологик хәлне яхшырту
6	Программаның бурычлары	<ul style="list-style-type: none"> - атмосфера һавасының торышын яхшырту; - су объектларының гидрологик торышын яхшырту; - бозылган жирләргә яңадан торгызу (гомуми файдалы казылмалар эшләнгәннән соң) - янгынар, кисүләр һәм башка факторлар аркасында урман фонды жирләргә белән капланган урманнар майданының

			<p>өлөшөн кыскарту;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Биологик төрлөлөккө саклау һәм торгызу; - аучылык ресурсларын саклап калу, торгызу һәм алардан нәтижәле файдалану; - куркыныч калдыклар белән хәвефсез эш итүне тәэмин итү; - керә торган житештерү калдыклары күлөмөн киметү; - үсеп килүче буында экологик белем бирүне арттыру; - әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә эшләүче субъектлар хужалыкларының халыкка экологик тәрбия һәм агарту дәрәжәсен һәм активлығын күтөрү;
7	Программаның чаралары	төп	<ul style="list-style-type: none"> - Авыл территорияләрен яшелләндерү - Елгаларны һәм күлләрне төзекләндер һәм тирәнәйтү; - Яр буйларын ныгыту һәм елгаларны аудару; - чистарту корылмалары төзелеше - гидротехник корылмаларны капитал ремонтлау; - карьерларны рекултивацияләү; - Урман торгызу; - Урманның санитар кисүе; - Икенчел чималны селектив жыюны үстерү; - муниципаль район территориясендә санкцияләnmөгән чүплөкләрне бетерү; - гидротехник корылмаларның эксплуатация документациясен эшләү - Экологик белем бирүне лекцияләр, семинарлар, конкурслар, акцияләр уздыру юлы белән үстерү.
8	Программаны ашыруның нәтижәләре	гамәлгә көтелгән	<ol style="list-style-type: none"> 1. Су объектларында суның сыйфатын яхшырту; 2. Районның су объектларына агызыла торган чистартылмаган агынтылар күлөмөн минимальләштерү; 3. Район территориясендә урман массивын арттыру; 4. Урман хайваннары һәм кошларның популяциясен арттыру; 5. Чикләнгән торган калдыклар күлөмөн минимальләштерү 6. житештерү һәм куллану; 7. Экологик акцияләрдә һәм конкурсларда катнашучылар санын арттыру; 8. Әйләнә-тирә мохиткә тискәре факторлар йогынтысын киметү, табигатьне саклау чараларының нәтижәлелеген арттыру
9	Гамәлгә ашыру сроклары		2024-2026 еллар
10	Программаны финанслау күләме һәм чыганаclarы		<p>Федераль бюджет Республика бюджеты Муниципаль бюджет Бюджеттан тыш чаралар</p> <p>Төрле дәрәжәдәге бюджетларны төзөгәндә һәм кабул иткәндә ел саен финанслау күләме билгеләнә</p>

ХЭЛНЭН ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ

Өйлөнө-тирөлекнең торышын характерлй торган мөгълүматларны анализлау Питрөч муниципаль районындагы санитар-экологик хэл чагыштырмача имин булып калуын, эмма уртак тырышлык таләп итә торган берничә экологик проблема барлыгын күрсәтә.

Хәзерге вакытта төп экологик чакырулар булып түбәндәгеләр тора: автотранспорт һәм сәнәгать предприятиеләре эшчәнлегә нәтижәсендә атмосфера пычрануы; эчә торган суның сыйфаты канәгатьләнмәслек булуы; яшелләндерү; калдыклар саны арту һәм аларны утильләштерү һәм эшкәртү зарурлыгы; район коммуналь хужалыгының (су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу системалары) төп фондларының тузуы; халык арасында экологик белем бирүнең түбән дәрәжәсе. Килеп туган күп кенә проблемалар (һаваның сыйфаты, суның сыйфаты, халыкның сәламәтлегә һ.б.) өйлөнө-тирә мохитнең пычрануы нәтижәсе булып тора. Проблемаларны хэл итү күп кенә кызыксынган якларның: муниципаль хезмәтләренә, табигать саклау оешмаларының һәм тармакларының, сәнәгать предприятиеләренә, белем бирү оешмаларының һ. б. эшчәнлегенә, мәнфәгатьләренә һәм мөмкинлекләренә бәйле.

Район халкының идеаль ял итү урыны буларак яшел утыртмаларның рекреацион, эстетик һәм сәламәтләндерү роле бәяләп бетергесез.

Яшел утыртмаларның зур өлеше торақ төзелеше зонасында урнашкан һәм картайган яштәгеләргә карый, бу исә ишегалларында һәм балалар учреждениеләрендә агачларны даими яшәртү һәм кисү өчен шартлар тудырырга ярдәм итә. Киселгән агачларга һәм куакларга алмашка яңа яшел үсентеләр утыртыла.

Болар барысы да районны яшелләндерү объектларын реконструкцияләү һәм карап тоту буенча системалы чаралар оештыру зарурлыгына бәйле.

Су ресурслары, аларның сыйфаты социаль, икътисадый һәм экологик иминлекне билгели торган тормыш һәм тирә - юньне барлыкка китерүче төп чыганак булып тора. Шуңа бәйле рәвештә, су ресурсларын комплекслы файдалану, саклау һәм торгызу мәсьәләләре өстенлекле бурычлар исәбенә керә, һәм аларны хэл итү Питрөч муниципаль районының экологик куркынычсызлыгын тәмин итүнең аерылгысыз өлеше булып тора.

Өске су объектларына йогынты ясауның тискәре факторы-гидротехник корылмаларның, ярларның абразиясенә канәгатьләнмәслек торышы.

Өске суның сыйфатын үзгәртүнең тагын бер тискәре факторы булып, аларның агынты һәм яңгыр сулары белән турыдан-туры пычрануы тора. Су объектларын пычратуга торақ-коммуналь хужалык предприятиеләре зур өлеш кертә.

Жир асты сулары су ресурсларының аерылгысыз өлеше булып тора һәм иң кыйммәтле файдалы казылма булып тора. Жир асты сулары пычрану мәсьәләсе дә хәзерге вакытта бик кискен тора. Геологик мохиткә техноген йогынты ясау аның состав элементларының, аерым алганда, жир асты суларының составы һәм сыйфаты сизелерлек үзгәртүгә китерә. Су объектларына бүлөп бирелә торган юынты суларны чистарту дәрәжәсе чистарту корылмалары эшенә нәтижәлеләгенә турыдан-туры бәйле. Хәзерге вакытта чистарту корылмаларының эш нәтижәлелеге түбән, бу аларны эксплуатацияләүнең озак вакыты, технологик жиһазларның тузуы һәм житештерү контроленә һәрвакыт канәгатьләнмәслек булуы белән бәйле.

Туфраклы катлам биосферада барган күп кенә процессларны билгели.

Хужалык эшчәнлегә тулысынча юкка чыгарылган туфрак катламы булган, туфракның ундырышлылыгын һәм продуктивлылыгын югалтуга; экзоген геологик процессларның кин спектрын массакуләм үстерүгә китерде.

Карьерларны рекультивацияләү, бозылган жирләренә торгызу мөһим бурыч булып тора, чөнки экзоген процесслардан килгән зыян ел саен арта.

Урман хужалыгы территорияләренә ресурс потенциалының мөһим өлеше булып тора.

Урман-яңадан торгызыла торган ресурс, эмма урман майданнарының табигый яңарышы акрын бара һәм күп елларга сузыла. Шуңа күрә шактый майданнарда урманнарны ясалма торгызу таләп ителә.

Урманнарны торгызу районның табигать саклау эшчәнлегенә мөһим өлеше булып тора, чөнки бу эшләр барышында атмосфера һавасының пычрануын киметү, кече елгаларның сулыгын

саклау, туфрак катламының жимерелуен булдырмау буенча бурычлар үтэлә. Урманнарны саклау өчен мөһим чараларның берсе-агачларны санитар кисү. Бу процесс чагылыш табарга тиеш авария, коры, авыру һәм поврежденные агачлар, юнәлдерелгән саклап калу, сәламәт үсентеләр. Хәзерге вакытта санитар кисү тиешенчә башкарылмый, шуңа күрә моңа аерым игътибар бирергә кирәк.

Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясы. Аеруча саклана торган табигый территорияләр - аеруча саклаулы табигать комплекслары һәм объектлар, алар аеруча табигать саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмиятенә ия.

Финанс чаралары житмәү үсемлекләр һәм хайваннар дөньясы объектларын, аларның генетик фондын, биосферада табигый процессларны өйрәнүне тиешенчә саклауны һәм эшләрүне тәмин итәргә мөмкинлек бирми.

Хайваннарның һәм үсемлекләрнең сирәк һәм юкка чыккан төрләрен саклау өчен, аларны исәпкә алу, мониторинглау һәм яшәү тирәлеген торгызу, популяцияләр санын торгызу буенча чаралар комплексы үткәрергә кирәк.

Экологик куркынычсызлык өлкәсендә Татарстан Республикасының дәүләт стратегиясе экологик белем бирү, тәрбия һәм агарту стратегиясен дә үз эченә ала, чөнки экологик белем бирү, тәрбия һәм агарту буенча нәтиҗәлә эшли торган система булдырмыйча тотрыклы экологик үсеш мөмкин түгел. Экологик белем бирү халык хужалыгын үстерүне тәмин итә торган факторга әверелә һәм әйләнә-тирә мохит белән гармониядә булган яңа яшәү рәвешен тәмин итү өчен нигез буларак каралырга тиеш.

Питрәч муниципаль районында экологик белем бирү һәм яшь буынны тәрбияләү өлкәсендә дәүләт сәясәтен тормышка ашыру өзлексез экологик белем бирү системасы аша тормышка ашырыла, аңа мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, башлангыч мәктәп, урта мәктәп, өстәмә белем бирү учреждениеләре, һөнәри уку йортлары, иҗтимагый экологик оешмалар керә.

Барлык дәрәжәләрдә экологик-агарту эшчәнлегә алып барыла, анда мәдәният учреждениеләре, массакуләм мәгълүмат чаралары һәм аларның төп максаты - кешедә табигатькә сак караш тәрбияләү, әйләнә-тирәлекнең торышы өчен шәхси җаваплылык хисен формалаштыру.

Әмма, кайбер чараларны уңышлы гамәлгә ашыру һәм экологик белем бирү, тәрбия һәм агарту дәрәжәсендәге казаньшларга карамастан, хәзерге вакытта өзлексез экологик белем бирү системасы юк, ул күп дәрәжәлә, өзлексез характерда булырга тиеш.

Киләчәк һөнәри эшчәнлекнең барлык өлкәләрендә актив тормыш позициясе һәм экологик җаваплылык тәрбияләү өчен өзлексез экологик белем һәм экологик мәгълүмат челтәрен фәнни-методик тәмин итү; җитәкче кадрларның, әйләнә-тирә мохит, табигатьтән рациональ файдалану, Тормыш эшчәнлегә иминлегә һәм гадәттән тыш экологик хәлләрдә яклау өлкәсендәге оешма һәм предприятияләр белгечләренең квалификациясен күтәрү һәм яңадан эзерләү программаларын эзерләү һәм яңадан эзерләү һәм камилләштерү мөһим.; алдынгы фәнни-техник казаньшлар дәрәжәсендә укытуның инновацион методларын эшләрү һәм гамәлгә кертү.

«Дәүләт ведомстволары - мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре - мәктәпләр, һөнәри белем бирү учреждениеләре - предприятияләр һәм оешмалар - иҗтимагый оешмалар - массакуләм мәгълүмат чаралары - халык» системасында тормышка ашырыла торган экологик белем, тәрбия һәм белем бирүнең үзара бәйләнешен тулы масштаблы тәмин итү бурычы программа чаралары ярдәмендә хәл ителергә мөмкин.

ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП МАКСАТЛАРЫ, БУРЫЧЛАРЫ, СРОКЛАРЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ

Программаның максаты - Питрәч муниципаль районы территориясендә экологик хәлне яхшырту.

Максатка һәм планлаштырылган максатчан күрсәткечләргә (индикаторларга) ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

- атмосфера һавасының торышын яхшырту;
- су объектларының гидрологик торышын яхшырту;

- бозылган жирләрне янадан торгызу (гомуми файдалы казылмалар эшлэнгәннән соң)
- урман фонды жирләренең үсемлекчелек белән капланган урманнар составыннан чыккан урманнарның янгынар, кисүләр һәм башка факторлар йогынтысына бәйлә өлешен кыскарту;

- биологик төрлелекне саклау һәм торгызу;
- аучылык байлыктарын саклау, янадан торгызу һәм рациональ файдалану;
- куркыныч калдыктар белән куркынычсыз эш итүне тәмин итү;
- производствода күмелә торган калдыктар күләмен киметү;
- үсеп килүче буынга экологик белем бирүне арттыру;
- халыкка экологик тәрбия бирү һәм агарту дәрәжәсен һәм хужалык итүче субъектларның әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге активлыгын күтәрү;

Программа 2024-2026 елларда тормышка ашырыла. Программаны тормышка ашыру аерым этапларны бүлеп бирүне күздә тотмый, программа чаралары программа гамәлдә булган бөтен чорга исәпләнгән.

ПРОГРАММА ЧАРАЛАРЫНЫҢ ИСЕМЛЕГЕ ҺӘМ ТАСВИРЛАМАСЫ

Атмосфера һавасын саклау

1. Авыл территорияләрен яшелләндерү
2. Парк зоналарын проектлау һәм төзү
3. Район урманнарының урман массивын арттыру максаты белән урманнар утырту.
4. Коммуналь техниканы һәм пассажир транспортын газ-мотор ягулыгына күчерү.
5. Атмосфера һавасы пычрануның стационар чыганакларына техник хезмәт күрсәтү, модернизацияләү һәм аларны төзек тоту (район предприятиеләренең котельныйлары һәм башка объектлары).

Су ресурсларын саклау

1. Питрәч авылында Мишә елгасы ярын ныгыту
2. Үшнә елгасындагы гидротехник корылмага капитал ремонт һәм Үшнә елгасын чистарту
3. Богородский авыл жирлегенең Көөк авылында гидротехник корылмага капитал ремонт
4. Богородский авыл жирлегендәге Ильинский авылындагы күлне чистарту һәм төзекләндерү
5. Питрәч авыл жирлегенең Питрәч авылында чистарту корылмалары төзү
6. Коцаково авыл жирлегенең Коцаково авылында чистарту корылмалары төзү
7. Колай һәм Иске Шигали авылларында чистарту корылмаларын төзү буенча проект-смета документациясен эшләү
8. Богородский авыл жирлегенең Көөк авылында «Светлый» торак комплексында чистарту корылмаларын реконструкцияләү
9. Шигали авыл жирлеге Яңа Шигали авылында «Царево Village» ТКда чистарту корылмаларын реконструкцияләү
10. Гидротехник корылмаларның эксплуатация документларын эшләү
11. Ташландык чишмәләрне торгызу һәм аларны тиешенчә тоту.
12. Эчә торган су белән тәмин итүнең яңа чыганакларын эзләү

Жир ресурсларын саклау

1. Санитар-экологик икеайлык үткәрү
2. Питрәч муниципаль районында карьерларга рекультивация үткәрү
3. Район территориясендә санкцияләнмәгән чүплекләрне бетерү
4. Ваклау җайланмасын тиешле хәлдә тоту

Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау

1. «Агачны бергә коткарыйк» акциясе үткөрү.
2. Урман хайваннары һәм кошлары популяциясен арттыру.
3. Санитар урман кисү.
4. Урман корылышына, кисүгә дучар ителгән территорияләргә, алга таба урман торгызу өчен, ревизия үткөрү.
5. Якын-тирә территорияләрне (район предприятиеләре һәм учреждениеләре) яшелләндерү.

Калдыклар белән куркынычсыз эш итү

1. Житештерү һәм куллану калдыкларын божра белән жыюны оештыру
2. Авыл жирлекләрендә һәм районнарның коммерцияле булмаган бакчачылык ширкәтләрендә зур габаритлы чүп жыю өчен бункер майданчыкларын төзекләндерү

Экологик белем һәм агарту

Конкурслар оештыру һәм үткөрү: «Эколидер», «Икенче тормышны кире кайтарабыз», «Мотр - экология кабинетлары һәм табигатьне саклау почмаклары конкурсы», «Тирә-юньдәге пространство» фотоконкурсы.

«Экология хезмәтендә инновация» югары сыйныфлар арасында конкурс оештыру һәм уздыру.

«Экологик яктан җаваплы компания» кече һәм урта предприятиеләр арасында конкурс. Укучыларны «Мәктәп эконатруле» республика конкурсына жәлеп итү.

Уку йортларында экология тәрбиясе һәм оранжерея кабинетлары үсемлекләрен чүп-чардан арындыру.

Тематик дәресләр үткөрү.

Экологик белемнәрне пропагандалау.

ОЖИДАЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ

1. Улучшение качества воды в водных объектах;
2. Минимизация объема сбрасываемых неочищенных стоков в водные объекты района;
3. Увеличение лесного массива на территории района;
4. Увеличение популяции лесных животных и птиц;
5. Минимизация объема захораниваемых отходов производства и потребления;
6. Увеличение количества участников экологических акций и конкурсов;
7. Повышение экологической грамотности населения района
8. Снижение воздействия негативных факторов на окружающую среду, повышение эффективности природоохранных мероприятий

ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУНЫҢ КӨТЕЛГӘН НӘТИҖӘЛӘРЕ

1. Су объектларында суның сыйфатын яхшырту;
2. Районның су объектларына ташлана торган чистартылмаган агынтылар күләмен минимальләштерү;
3. Район территориясендә урман массивын арттыру;
4. Урман хайваннары һәм кошлар популяциясен арттыру;
5. Житештерү һәм куллану калдыклары күләмен минимальләштерү;
6. Экологик акцияләрдә һәм конкурсларда катнашучылар санын арттыру;
7. Район халкының экологик грамоталылыгын күтәрү
8. Әйләнә-тирәлеккә тискәре факторларның йогынтысын киметү, табигать саклау чараларының нәтиҗәлелеген арттыру

ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМЫ, ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ БЕЛӘН ИДАРӘ ИТҮ СИСТЕМАСЫ ҺӘМ АНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ БАРЫШЫН ТИКШЕРЕП ТОРУ

Программаны тормышка ашыру буенча эшләр комплексы белән идарә итү Питрәч муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла, ул программаны тормышка ашыру өчен җаваплы, ахыргы нәтижәләр, бүлеп бирелә торган финанс чараларыннан максатчан һәм нәтижәле файдалану, шулай ук Программаны тормышка ашыру белән идарә итү рәвешләрен һәм методларын билгели.

Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты программаны тормышка ашыру барышында:

программага үзгәрешләр кертү турында Питрәч муниципаль районы башкарма комитеты карарлары проектларын билгеләнгән тәртиптә эзерли;

министрлык программаны үтәү өчен кирәкле норматив хокукый актлар эшли;

ул максатчан программаны тормышка ашыруның барышы турында еллык яки йомгаклау (максатчан программаның гамәлдә булу вакыты тәмамланган очракта) хисабы эзерли, максатчан программаны тормышка ашыру өчен чыгымнар күләмен килештерә.

- программаны тормышка ашыруны контрольдә тоту.

- расланган программа, аны тормышка ашыру өчен кабул ителгән норматив хокукый актлар, шулай ук аны тормышка ашыру барышы һәм нәтижәләре турында мәгълүматны Питрәч муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыруны тәмин итә.

- программаның гамәлдә булу срогы тәмамланганнан соң, билгеләнгән тәртиптә программаны үтәү һәм үтәү нәтижәләре турында муниципаль хокукый акт проектын эзерли.

ТАБИГАТЬНЕ САКЛАУ ЧАРАЛАРЫ ПРОГРАММАСЫ ИСЕМЛЕГЕ

№	Чаралар	Үткөрү вакыты	Башкаручы	Финанслау чыганагы	Сумма (мең сум)
1	Авыл территорияләрен яшеллөндөрү	2024-2026	– Район Башкарма комитеты – Авыл жирлекләре башкарма комитеты	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	4
2	Парк зоналарын проектлау һәм төзү	2024-2026	– Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты, жирле бюджет	
3	Район урманнарында урман массивын арттыру максатында урманнар утырту.	2024-2026	– «Лаеш урманчылыгы» ДКУ	Республика бюджеты, жирле бюджет	
4	Коммуналь техника һәм пассажир транспорттын газ мотор ягулыгына күчерү.	2024-2026	– Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты, жирле бюджет	Төрле дәрәжәдәге бюджетларны төзөгәндә һәм кабул иткәндә ел саен финанслау күләме билгеләнә
5	Атмосфера һавасын пычрагунның стационар чыганакларына техник хезмәт күрсәтү, модернизация һәм аларны карап тоту (предприятиелә котельныйлары һәм башка объектлар).	2024-2026	– «Питрәч коммуналь челтәрләре» МУП	Жирле бюджет	
Су ресурсларын саклау					
6	Питрәч авылындагы Мишә елгагы яр буйлары	2025	Район Башкарма комитеты	Федераль бюджет, республика бюджеты, жирле бюджет	Төрле дәрәжәдәге бюджетларны төзөгәндә һәм кабул иткәндә ел саен финанслау күләме билгеләнә
7	Үшнә елгагында гидротехник корылмага капитал ремонт һәм Үшнә елгасын чистарту	2024	Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты, жирле бюджет	
8	Богородский авыл жирлегенә Көек авылында гидротехник корылмага капитал ремонт	2025	Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты, жирле бюджет	
9	Богородский авыл жирлегендә	2024	Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты,	

	Ильинский авылы күлен чистарту һәм тезекләндерү			жирле бюджет	
10	Колай авылында һәм Иске Шигали авылында чистарту корылмалары төзү буенча проект-смета документациясен эшләү	2024-2026	Район Башкарма комитеты	Республика бюджеты, бюджеттан тыш акчалар	
11	Богородский авыл жирлегенә Көек авылындагы «Светлый» ТКСында чистарту корылмаларын реконструкцияләү	2024-2026	– «Антей» АЖ	Бюджеттан тыш акчалар	
12	Гидротехник корылмаларның эксплуатация документациясен эшләү	2024-2026	Район Башкарма комитеты	Жирле бюджет	
13	Ташландык чипмәләргә торгызу һәм аларны тиешле хәлдә тоту.	2024-2026	– Авыл жирлекләре башкарма комитеты	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	
14	Эче торган су белән тәэмин итүнең яңа чыганаclarын разведкалау	2024-2026	– Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыklar министрлыгының үзәк территориаль идарәсе	Республика бюджеты	
Жир ресурсларын саклау					
15	«Санитар-экологик икеайлык» үткөрү		– Район Башкарма комитеты – Тагарстан	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	Төрле дәрәжәдәге бюджетларны төзегәндә һәм кабул иткәндә ел саен финанслау күләме билгеләнә
16	Питрәч муниципаль районьнда карьерларга рекультивация үткөрү	2024-2026	Республикасы Экология һәм табигый байлыklar министрлыгының үзәк территориаль идарәсе	Жирле бюджет	
17	Район территориясендә рөхсәтсез чүплекләргә бетерү	2024-2026	– Район Башкарма комитеты – Район Башкарма комитеты – Авыл жирлекләре башкарма комитеты	Жирле бюджет	
18	Вакланмалы жайланманы тиешле хәлдә тоту	2024-2026	– «ДРСУ» ЖЧЖ	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	
Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау					
19	«Агачны бергәләп коткарык» акциясен үткөрү.	2024-2026	– ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгә»	Жирле бюджет	Төрле дәрәжәдәге бюджетларны

			муниципаль бюджет учреждения	Республика бюджет, жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	төзөгөндө һәм кабул иткәндө ел саен финанслау күләме билгеләнә
20	Урман хайваннары һәм кошларның популяциясе арту.	2024-2026	– Питрәч муниципаль районының аучылар һәм балыкчылар жәмгыяте	Республика бюджет, жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	
21	Урманны санитар кисү.	2024-2026	ДКУ «Ләеш урманчылыгы»	Республика бюджет, жирле бюджет	
22	Брак урман торгызу өчен янгынга дучар булган территорияләр булуға ревизия үткөрү.	2024-2026	ДКУ «Ләеш урманчылыгы»	Республика бюджет, жирле бюджет	
23	Район предприятиеләре һәм учреждениеләре янәшәсендәге территорияләргә яшеллеләндерү.	2024-2026	– Район Башкарма комитеты	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	
Калдыклар белән хәвәфсез эш итү					
24	Житештерү һәм куллану калдыкларын божра жыю оешмалары	2024-2026	ООО «ПЖКХ»	Бюджеттан тыш акчалар	Төрле дәрәжәләге бюджетларны төзөгөндө һәм кабул иткәндө ел саен финанслау күләме билгеләнә
25	Авыл жирлекләрендә һәм районнарда эре габаритлы чүп-чар жыю бункер мөйданчыкларын һәм коммерциягә карамаган бакча ширкәтләрэн төзекләндерү	2024-2026	– Район Башкарма комитеты – Авыл жирлекләре башкарма комитеты	Республика бюджет, жирле бюджет	
Экологик белем					
26	Конкурслар оештыру һәм үткөрү: «Эколидер», «Икенче тормышны кире кайтарабыз», «Мәгариф - экология кабинетлары һәм табигатьне саклау почмаклары конкурсы, «Тирә-юньдәге пространство» фотокурссы.	2024-2026	– ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениясе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	Төрле дәрәжәләге бюджетларны төзөгөндө һәм кабул иткәндө ел саен финанслау күләме билгеләнә
27	«Экология хезмәтендә инновация» югары сыйныфлар арасында конкурс оештыру һәм уздыру.	2024-2026	ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениясе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	
28	«Экологик яктан җаваплы компания» кече һәм урта предприятиеләр арасында конкурс.	2024-2026	ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениясе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар	

29	Укучыларны «Мәктәп экопатруле» республика конкурсына жәлеп итү.	2024-2026	ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениесе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар
30	Уку йортларында экология тәрбиясе һәм оранжерея кабинетлары үсемлекләрен чүп-чардан арындыру.	2024-2026	ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениесе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар
31	Тематик дәресләр үткөрү.	2024-2026	ТР Питрәч муниципаль районы «Мәгариф бүлгеге» муниципаль бюджет учреждениесе	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар
32	Экологик белемнәрне пропагандалау.	2024-2026	- «Питрәч-информ» «Татмедиа» акционер жәмгыяте филиалы	Жирле бюджет, бюджеттан тыш акчалар

ПРОГРАММАНЫҢ АХЫРГЫ НӘТИҖӘЛӘРЕН БӘЯЛӘУ

Максатчан индикаторлар	2024	2025	2026
1	2	3	4
Атмосфера һавасын саклау			
Утыртылган ағачлар саны, бер бер.	50 000	60 000	70 000
Су ресурсларын саклау			
Төзелгән яр буе ныгыту корылмаларының озынлыгы, км	-	-	550 м.
Эксплуатацияләү документациясенен тулы комплекты булган гидротехник корылмалар саны бер.	6	9	12
Күпфатирлы йортларны үзекләштерелгән су чыгару системасы белән тәэмин итү, %	80	83	90
Жүр ресурсларын саклау			
Рекультивацияле жирләр проценты (зыян күргән жирләрнең гомуми санынан), %	25	40	55
Үсемлекләр һәм хайваннар доньясын саклау			
Гомуми файдаланудагы яшеллендерелгән территорияләр (бакчалар, скверлар, парклар, бульварлар) майданы I кешегә	13	16	22
Калдыклар белән хәвефсез эш итү			
Игълан ителгән (ачыкланган) күләмнән калдыкларны санкциясез урнаштыру урыннары өлеше, %	100	100	100
Экологик белем			
Экологик белем биру системасында сезнең шөһәр һәм чүп-чар тушлау, %	100	100	100
Табигатьне саклау чараларында халыкның катнашуы, %	55	60	71